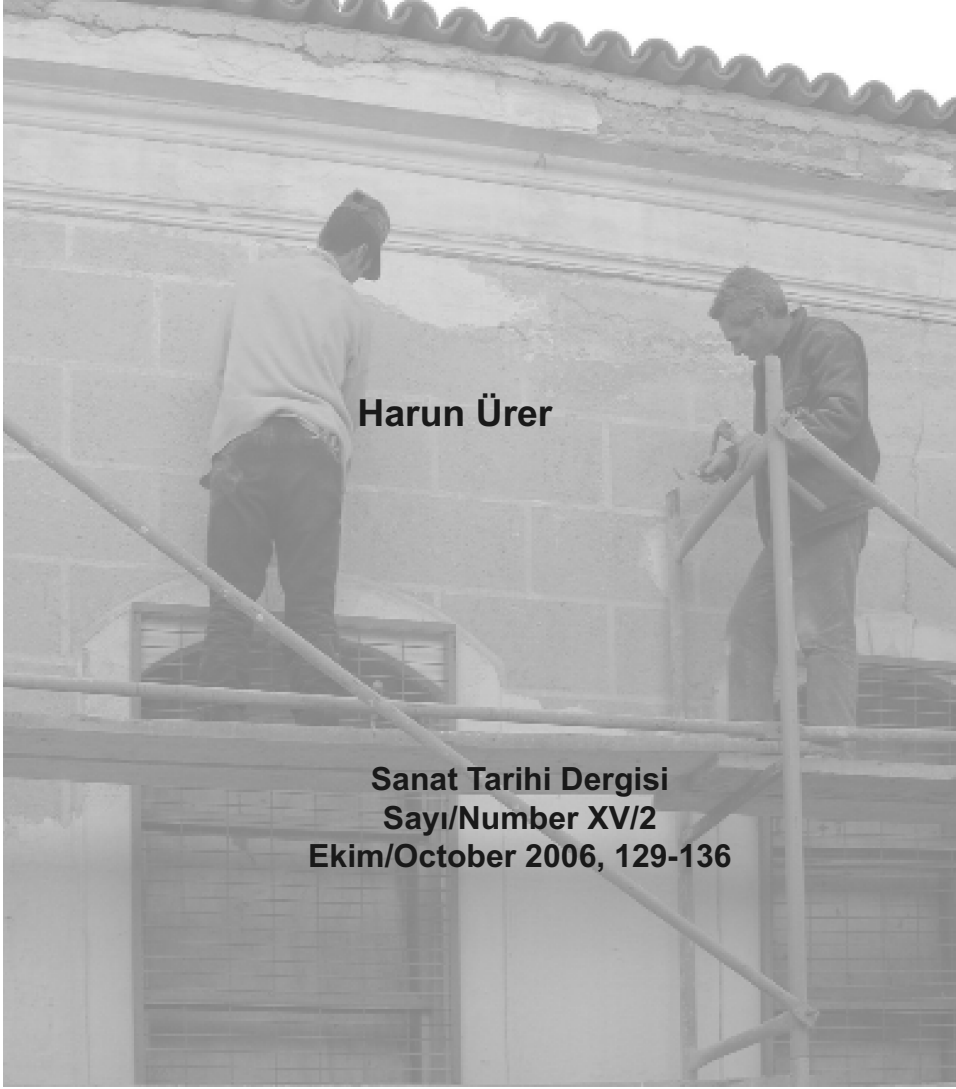

TARİHİ ESER RESTEROZYONU

Harun Ürer

**Sanat Tarihi Dergisi
Sayı/Number XV/2
Ekim/October 2006, 129-136**

TARİHİ ESER RESTEROZYONU¹

Harun ÜRER*

Anadolu, tarihi, coğrafyası, arkeolojisi ve sanatı ile bir hazinedir. Ancak ne yazık ki bunun farkında olanlar bizden çok, yabancılar olmuştur. Bu nedenle de her dönem bütün toplumların ilgi odağı olan ve sahip olunmak istenen Anadolu, “uygarlıkların beşiği” gibi haklı ve yerinde bir sıfatla tanımlana gelmiştir. 19. yüzyılın başlarında özellikle Avrupalılar, gerek seyyahları ile gerekse bugün de halen devam eden bilimsel kazı çalışmaları ile kültür zenginliğimizi araştırmaya, öğrenmeye ve ele geçirmeye başlamışlardır. O dönemlerde sahip olduğumuz “*Memaliki Osmaniyyede taş mı yok, bırakın götürsünler*” anlayışının bugün tamamen değiştiğini söylemek mümkün olmasa da, yine de bu konuda çeşitli olumsuzluklara rağmen giderek artan bir ilgi ve bilincin yerleştiği görülmektedir. “Bacasız sanayi” olarak nitelendirilen turizmin ülkemizde son 15 – 20 yıldaki gelişimi oldukça sevindiricidir. Ancak bu konuda başta birey olmak üzere daha başarmamız gereken çok işlerin olduğu ortadadır. Geçmişte ağırlıklı olarak tercih edilen deniz-kum-güneş turizminin yanı sıra bugünlerde yeterince olmasa da, kültür ve doğa turizminde bir hareketlenme gözlenebilmektedir. İşte bu noktada dikkat çekilmesi gereken bazı hususlar ortaya çıkmaktadır.

Bilim ve teknolojik gelişmelere paralel olarak küçülen dünya düzeninde ekonomik bağımsızlık, adeta toplumların özgürlüğünün belirleyicisi haline gelmiştir. Bu nedenle ülkemizin hem doğal hem de tarihi kaynaklarını **bilinçli bir şekilde** gelire dönüştürmek ve bundan da toplumun faydalanmasını sağlamak yönetimin görevi yönetilenin de en tabii hakkıdır.

Son çeyrek yüzyılda özellikle yabancı turistlerin kültür turizmine yönelmeleri; ülkemizdeki antik yerleşimlere, Roma ve Bizans İmparatorluğu Dönemlerine ait tarihi eserlere ve çok zengin bir sanat anlayışına sahip Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinden mirasımız olan mimari eserlerimize karşı ilgiyi arttırmıştır. Bu ilgi ve hareketlilik doğal olarak öncelikle restorasyon çalışmalarında bir artışa neden olmuştur. Son birkaç yıldır başlatılan Selçuklu ve Osmanlı Dönemi dini ve sivil mimari eserleri ile ilgili restorasyon hamlesi takdirle karşılanması gereken bir konu iken, yapılan bazı uygulamalar nedeniyle çok dikkat edilmesi gereken, kültürel mirasımız ile ilgili büyük bir tehdit haline gelmiştir.

Ülke geleceğinin bir parçası olarak görülen turizmde, son yıllardaki gelişme oldukça sevindiricidir. Ancak bu ivmenin, dünya üzerinde önemli bir pazar olan turizm sektöründe Türkiye'nin uyguladığı uygun fiyat politikalarından kaynaklandığı unutulmamalıdır. Bu ilgiyi kalıcı hale dönüştürmek için kuşkusuz dünya turizmi ile rekabet edebilecek alt yapıyı oluşturmak ve yeni cazibe merkezlerini ön plana çıkarmak ge-

Harun Ürer

rekmedir. Söz konusu potansiyeli fark eden kamu kurum ve kuruluşları ile bireysel girişimciler tarihi eserleri onararak işlev değişikliği ile yeni gelir kaynakları haline dönüştürme çabası içine girmişlerdir. Ayrıca, başta Vakıflar Genel Müdürlüğü olmak üzere, çeşitli kurum ve kuruluşlar ile şahıs mülkiyetinde bulunan tescilli I. ve II. grup tarihi eserlerimizle ilgili son yıllarda bakanlık tarafından sağlanan ödenek ve yardımlar restorasyon çalışmalarına hız vermiştir². Yıllardır hak ettikleri ilgiyi göremeyen tarihi eserlerimizle ilgili bu gelişme takdire şayan olsa da, bu konuda çok dikkatli olunması gerekmektedir. Zira yapılan yanlışların ne yazık ki telafisi mümkün değildir. Bu konuda Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Koruma Bölge Kurullarına önemli denetim görevleri düşmektedir.

Restorasyon kelime anlamı itibariyle kabaca “*aslını bozmadan onarmak*”, “*sanatçı tamir etmek*”, “*yapıyı, tarihsel kimliğini ve belge değerini koruyarak onarmak*” gibi anlamlara gelmektedir. Buna göre restorasyon, öncelikle özgün durumunu yitiren, statik açıdan sorunları bulunan ya da mimari açıdan tahribata maruz kalmış yapıların aynı mimari özelliklerle ve kullanım amacına uygun olarak ayağa kaldırılma ve özgün niteliklerine kavuşturma eylemidir. Dolayısıyla yapıya yeni bir işlev verilmesi restorasyonun amacı olamaz. Bu yalnızca yapı için bir araçtır³. Yapıya verilecek yeni işlev, asıl yapının özgün mimari karakterini değiştirme ya da yapının yeni işlev doğrultusunda bazı bölümlerinin restorasyonuna gerek görülmemesi veya ilave mekanlar inşa edilmesi anlamına gelmemelidir⁴. Hasar görmüş bir tabloyu restore etmekle herhangi bir binayı restore etmek arasında hiçbir fark bulunmamaktadır. Daha açık bir ifade ile tabloda görülen bir boşluğa ilave bir figür yerleştirmekle tescilli yapıya, yapının niteliğini bozacak yeni ilaveler eklemek aynı anlama gelmektedir. Ayrıntıda eksiklikleri olsa da yürürlükte olan kanun ve yönetmelikler de maalesef tam olarak işletilmemektedir⁵.

Ülkemizde uygulanan restorasyonlarda kişisel bilinç ve gayretle kimi zaman başarılı çalışmalar gerçekleştirildiği, çoğu örnekte ise uygulama sırasında onaylı restorasyon projesi göz ardı edilerek ya da eksik proje nedeniyle farklı işlemler gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin yıkık bir kubbenin ya da duvarın tamamlanmasında orijinal, dönemine uygun malzemenin öngörülmesi olmasına rağmen maliyeti düşürerek haksız kazanç sağlamak uğruna günümüz modern inşaat malzemeleri ile onarımı gerçekleştirmeye çalışmak restorasyon ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi, bu konudaki denetim yetersizliğini ve ehil eleman eksikliğini gündeme getirmektedir. Bununla birlikte bir çok yapı türünde uzman olmayan kişilerin gözünde önemsiz olan bazı ayrıntı ve veriler ne yazık ki birer birer ortadan kalkmaktadır⁶. Gereksiz ya da kötü restorasyonlar kimi zaman bilimsel yayın⁷ veya gazete haberlerine⁸ konu olsa da bu tür uyarılar meselenin çözümünde yetersiz kalmaktadır.

Son yıllarda restorasyon projelerinde⁹ ve koruma amaçlı imar planlarında ilgili meslek gruplarından danışmanlık hizmeti alımı öngörülmesi olmasına rağmen, bu işlem genellikle tam olarak yerine getirilmemekte kimi zaman söz konusu çalışmaların müelliflerince formalite olarak görülmekte ve yeterince önemsenmemektedir. Maalesef sadece yasa hükmünün yerine getirilmesi amacıyla, söz konusu hizmetlerin alımında, alanlarında uz-

Tarihi Eser Restorasyonu

manlaşmamış kişiler tercih edilmekte, daha da ileriye gidilerek yalnızca imzaları kullanılmaktadır. Tabii ki kişisel ahlak ve etikle de alakalı olan bu sorun yasa çerçevesinde daha net olarak ifade edilmeli ve açıklığa kavuşturulmalıdır. Diğer taraftan koruma amaçlı imar planlarında Arkeolog, Sanat Tarihçisi, Jeolog, Restoratör Mimar gibi meslek dallarının ilgili konularda yer almalarını ön gören yasada, görev tanımı ve kriterlerinin tam olarak yapılmamış olması maliyeti düşürmek için ilgili meslek gruplarına mensup uzmanlaşmamış kişilerden hizmet alınmasının tercih edilmesi uygulamada aksaklıklara sebep olmaktadır. Sorun restorasyonlarda da aynı nedenlerle yaşanmaktadır. Alanlarında uzmanlaşmış meslek üyelerinin yer aldığı ve bu tür konularda, yapılan uygulamalara katkıda bulunması gereken üniversitelerden danışmanlık hizmeti alımı, maliyet kaygılarıyla pek fazla tercih edilmektedir. Oysa çok küçük maliyetlerle alınabilecek bu hizmetlerle, daha bilimsel ve doğru çalışmalar yapmak ve yapıların özgün niteliklerini korumak mümkündür. Ayrıca restorasyon aşamasında farklı meslek grubundan kişilere yüklenen kontrolörük sorumluluğu, hem yapıyı, özgün verilerinin ortadan kaldırılması nedeniyle kaybetmeye sebep olmakta, hem de söz konusu kişileri zor durumda bırakmaktadır. Bunun nedeni de ülkemizde restorasyon bilincinin yerleşmemesi ve restorasyonun her hangi mimari proje gibi algılanmasından kaynaklanmaktadır. Yasal olarak yapılan aykırı uygulamalara ağır müeyyideler getirilmesi eserdeki kaybolan verilerin telâfisi için bir çözüm değildir. Bu nedenle örneğin, uygulama aşamasında da sağlanacak danışmanlık hizmetlerinin bir an önce alınması zorunluluğu getirilmelidir.

Yapılan her yanlış restorasyon, bilinmelidir ki, o yapıda geriye dönüşü imkansız kayıplara neden olmaktadır. Bu anlamda tarihi eserlere bilinçsiz restorasyonlarla verilen zararlar, yılların verdiği tahribattan çok daha fazladır. Restorasyonu gündeme gelmiş bir eserin ne anlam ifade ettiği, önemi ve ülke kültür ve sanatına katkısı öncelikle ihaleyi alan işverenlere ve o uygulayıcı ustalara anlatılmalı, yapılacak çalışmalar ilgili meslek gruplarından alınacak katkı ve hizmetlerle gerçekleştirilmelidir¹⁰.

Kimi uzmanlara göre çok geniş anlam ve çeşitler içeren restorasyon mimari anlamda kabaca; yapıların geçmişten gelen mimari ve estetik özellikleri değiştirilmeden mevcudiyetini sürdürebilmek amacıyla statik anlamda yapılması gereken müdahale ve onarımlar olarak kabul edilmektedir. Bugün, çevremizde yapılan restorasyonlara bakıldığında pek çoğunda ne yazık ki o eski hava ve nostaljiyi, inşa edildiği dönemin ruhunu hissetmek imkansızdır. Bir çok yapı adeta sabun kalıbı gibi yenilenmekte, bununla birlikte tarihi eserin bulunduğu çevre ve kent kültürüne ciddi zararlar verilmektedir. Özellikle bütün taş yapıların dış cephelerinde, sanki hakkında alınmış bir kanun varmış gibi uygulanan kırmızı derz dolgusu pek sevilmekte, restorasyon sonucu tek tip eski eserler (?) ortaya çıkarılmaktadır. Tam anlamıyla “kaş yaparken göz çıkarılmaktadır”.

Neler Yapılabilir?

Bu noktada en önemli konu eğitim ve yasal düzenlemelerdir. Toplumların geleceğinin en büyük garantisi nasıl ki bilinçli ve bilgili yeni nesiller yetiştirmekse, bu yeni nesle, hemen her yerinden eski dönem ve uygarlıkların eserleri ve izleri fişkıran ülkemizde

Harun Ürer

tarihi eser bilincini kazandırmak koruma ve kullanma yollarını öğretmek bizlerin önemli bir görevidir. Fakat bu konuda eğitim sistemimizde yeterli çalışmalar yapıldığı söylenemez. Üstelik yıllardır branş dışı öğretmenlerin okuttuğu sanat tarihi dersleri bu konudaki eğitim formasyon ve bilgisine sahip olmayan öğretmenler nedeniyle öğrencide ilgisizliğe neden olmuş, buna ilave olarak da seçmeli olan ders, tercih edilmemeye başlanmıştır. Uzmanlar, çocuklarda eğilimlerin ilköğretim döneminde ve hatta ilk 5 yılda ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla ilk ve orta öğretimden itibaren, toplumumuzun en önemli zenginliklerinden biri olan ve hiçbir zaman da cazibesini kaybetmeyecek olan tarihi eserlerimiz ile ilgili dersler branş öğretmenleri tarafından yardımcı materyaller kullanılarak okutulmalıdır¹¹. İlk ve orta öğretime 2006-2007 öğretim yılından itibaren getirilen Görsel Sanatlar isimli dersin de bu boşluğu dolduramayacağı görülmektedir¹². Kültür mirası bilincini kazandıramadığımız çocuklarımızın ve gençlerimizin adeta bir çok eserimizi ilanı aşk panosuna dönüştürmelerinin sorumlularının bu konuda artık bir şeyler yapma zamanı çoktan gelmiştir ve geçmektedir. İlk ve orta öğretim müfredatlarında gerekli yasal düzenlemeler yapıлып, ülke sanatı ve arkeolojisi ağırlıkta olmak üzere zorunlu sanat tarihi dersi konulmalıdır. Yıllardır kapatılan sanat tarihi öğretmenliği açılmalı, hem işsiz bekleyen yüzlerce mezuna iş imkanı sağlanmalı hem de bu sayede sanat tarihi eğitimi branş öğretmenlerine bırakılmalıdır¹³. Herkesin kapısının önünü temizlemesi ile bütün mahallenin temizlenebileceği anlayışından hareketle, biz sanat tarihçilere de bu konuda bazı görevler düşmektedir. Örneğin bulunduğumuz çevrede kişisel ya da kurumsal bazı girişimlerle özellikle ilköğretim kademesindeki öğrencilere, tarihi eser ve koruma bilincini aşlamak mümkündür¹⁴.

Yasal anlamda alınması gereken en önemli tedbir, kültür ve tabiat varlıklarının korunması ile ilgili mevcut 2863 sayılı yasa ve ilke kararlarının tekrar değerlendirilmesidir. Doğal sitler, arkeolojik sitler ve diğer taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili hükümler, gelişmiş ülkelerdeki olumlu örnekler de dikkate alınarak çağdaş bir seviyeye getirilmeli ve güncellenmelidir¹⁵. Bu genel çalışma içerisinde restorasyon çalışmaları açısından özellikle ele alınması gereken konu; kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında uygulanan ilke kararlarından 660 sayılı kararın içeriğinin genişletilmesidir. Söz konusu ilke kararına, alanında uzmanlaşmış bilim adamlarından zorunlu danışmanlık hizmeti alımı şartı konulmalıdır.

Ayrıca yukarıda sıralanan ilgili meslek gruplarından odası bulunmayanların (örneğin Sanat Tarihçileri ve Arkeologlar gibi) yasal düzenlemelerle bu hakkı elde etmeleri sağlanmalıdır. Böylece ilgili meslek dallarına mensup kişilerin denetimi başta olmak üzere kurulacak odalar aracılığıyla sağlanacak danışmanlık hizmetleri gibi bir çok konuda oda ve üniversitelerle toplum kucaklaşacaktır.

Teknik anlamda da dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Hatalı restorasyonların önüne geçebilmek için öncelikle restorasyonu gündeme gelen eserin dönemi, mimari ve süsleme özelliklerine yönelik yapı tahlili ve müdahale biçimleri, alanlarında uzmanlaşmış meslek gruplarından alınacak hizmet eşliğinde korunacak ve yenilenecek

Tarihi Eser Restorasyonu

unsurlara ait ayrıntılı detay projelerle açık ve net olarak ortaya konulmalı, yüzeysel ve çok genel hazırlanmış restorasyon projeleri ile yapıya keyfe keder müdahale imkanları ortadan kaldırılmalıdır. Proje hazırlama aşaması dışında uygulamada da yine danışmanlık hizmeti alımı zorunlu hale getirilmelidir.

Yapının statığı ve mimari elamanları dışında özellikle taş, tuğla, ahşap, kalem işi, çini ve alçı vb. gibi süsleme öğeleri ile ilgili müdahalelerde kimi zaman hasar görmüş bölümlerinin tamamlanması, kimi zaman da ne yazık ki tamamen yenilenmesi önerilmektedir. Bu konuda genel görüş, statik veya fiziki nedenlerden kaynaklanan yıpranmayı ortadan kaldıracak çözümler bulunarak orijinal süslemeleri mevcut haliyle koruma altına almaktır. Ayrıca kimi örnekte orijinal süsleme öğesinin formunu ortaya koyabilmek amacıyla bir restorasyon tekniği olarak süslemenin çeşidine göre orijinal bölüm ile tamamlanan bölüm arasındaki fark vurgulanarak restorasyon yapılmaktadır.

Restorasyon çalışmasının amacı göz önünde bulundurularak, onarımı gündeme gelen yapılar iyi değerlendirilmeli, mimari ve statik anlamda hiçbir sorunu bulunmayan yapıların kesinlikle kapsamlı restorasyonuna izin verilmemelidir. Bu tür yapılardaki periyodik bakımların gerçekleştirilmesi amacıyla ilgili yasa ve yönetmelikler çerçevesinde basit onarım adı altında müdahaleler öngörülmüştür¹⁶. Bu tür müdahalelerle çok sağlıklı bir şekilde bakımları yapılabilecek yapılar, çoğu zaman abartılı ve gereksiz önerilerle restore edilmekte, dolayısıyla milli servet asıl restorasyona ihtiyaç duyan eserlere aktarılamamaktadır. Hem gereksiz maddi harcamalara neden olan, hem de eserde telafisi mümkün olmayan kayıplara yol açabilecek söz konusu restorasyon işgüzarlıklarının önüne geçilmesi gerekmektedir.

Özet

Son dönemlerde toplumların turizm potansiyeli ile kültür ve sanatlarını ön plana çıkarma çabasında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla tarihi eserlerin restorasyon ve onarım çalışmalarında kayda değer bir artış gözlemlenmektedir. Ülkemizde de hızla uygulanmaya başlanan restorasyonlarda yanlış uygulamalar dikkat çekmektedir. Bu makale kapsamında söz konusu yanlış uygulamalara ve nedenlerine değinilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Restorasyon, tarihi eser, koruma, tahribat, koruma kanunu*

Abstract

Nowadays it is seen that the societies have given special importance to their culture and art by means of their tourism potentials. For this reason an important increase in the restoration and repairing of the historical monuments is noted. In the restoration and repairing efforts carried on in our country it is seen that they are not done properly. In this article we tried to attract attention to these efforts that are not handled with the desired and proper care and their reasons.

Key Words: *Restoration, historical monument, conservation, destruction, conservation law.*

NOTLAR

* Yrd.Doç.Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Ülkemizin sahip olduğu önemli zenginliklerden biri olan kültürel mirasın korunmasında, kanun ve

Harun Ürer

yönetmeliklerin yanı sıra kuşkusuz bireysel bilinç de çok önemlidir. Bilimsel çalışmalarla birlikte biz akademisyenlere düşen önemli bir görev de bu konuda toplumu bilinçlendirmek ve kamuoyu oluşturmaktır. Her insanın sahip olması gereken, maalesef günümüzde bir erdem olarak algılanan sorumluluk, aile, meslek ve toplumsal sorumluluk gibi bir çok gruba ayrılabilir. Bu makale kapsamında, mesleki sorumluluk duygusundan yola çıkılarak restorasyon uygulamaları konusuna dikkat çekilmeye çalışılmış, karşılaşılan olumsuzluklar dile getirilmiştir.

² Proje ve onarım olarak iki kalemden sağlanan bu destekle eser başına 200.000 YTL'ye kadar yardım yapılmaktadır.

³ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul-1992, s. 202.

⁴ Anadolu'daki Türk Dönemine ait başlıca han, hamam, medrese, cami, mescit gibi dini ve sivil mimari eserlerinde yapılan restorasyon çalışmalarında cami, mescit ve türbe gibi yapılar dışında genellikle restorasyon sonucu yapıların işlevleri değişmektedir. Dolayısıyla işlev değişikliğine uğrayan bu yapılarda yeni işlevin türüne göre ister istemez restorasyon şekillenmektedir. Özellikle hamamlarda, yapıya getirilen yeni kullanım doğrultusunda bu yapıların en özgün bölümleri olan ve zemin altında yer alan cehennemlik ve ısıtma sisteminin gerçekleştiği külhan tertibatının restorasyonuna kimi zaman projesinde yer verilmemekte ya da projesinde yer almasına rağmen gerek görülmemektedir.

⁵ Restorasyon çalışmaları ile ilgili bir çok yasa ve kararda ayrıntılı tanımlamalar bulunmasına rağmen en can alıcı bazı noktalardaki eksiklikler yapılan işlemleri amacından uzaklaştırmaktadır. İlgili kanun hk. bkz: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 5.11.1999 tarihinde aldığı 660 sayılı ilke kararı.

⁶ Halen yürürlükte olan 660 sayılı ilke kararının "uygulamanın denetlenmesi" bölümünde ilgili meslek grubunun danışmanlığı hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

⁷ Bozkurt Ersoy, "Bu Bir Ölüm İlanıdır", Ege Mimarlık, Yıl: 5, Sayı:15, 1995/1, s.47-49.

⁸ Konusunda uzman bilim adamlarının kamu oyu oluşturabilmek amacıyla verdikleri birkaç örnek gerçekten bu konuda projeleri hazırlayan müelliflerin, değerlendiren koruma kurullarının sorumluluğunu ve projelere aykırı işlem yapanların yasal mevzuatlar çerçevesinde sorgulanması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bir gazete haberinde özellikle İstanbul'da yapılan yanlış restorasyonlarla tarih eserlerin özgün niteliklerini yitirmesine karşı tepkilerini yazıya döken bilim adamları, İstanbul çevresindeki yanlış restorasyonların bir bölümünü hakkında şu saptamalarda bulunmaktadırlar: "1- Piyale Paşa Camii: 1997 ve 1998'de iki kez soyuldu. Çalınan çiniler yerine Kütahya'da üretilen yeni çiniler takıldı. Ancak çinilerin desenleri birbirini tutmuyor. Oysa boşalan yerler alçı doldurularak kalem işi yapılabilirdi. 2- Fındıklı - Molla Çelebi Camii: Geçen yıl minaresi söküldü. Minare orijinalinde aşağıdan yukarıya incelerek yükseldiği halde, yeni minarede bu nüans atlandı. İmalatta kullanılan taşın mukavemeti de tartışmalı. 3- Yeni Camii - Hünkar Kasrı: Aralık 2002'de çinileri tahrip edildi. Endişemiz boşaltılan duvarlara günümüzde üretilen çinilerin takılacak olmasıdır. 4 - Yeni Camii: Minareye bir yıl önce iskele kuruldu. Birinci ve ikinci şerefelin korkulukları tamamen aşağıya indirildi. Oysa birer özgün örnek bırakılmaydı. 4- Çorlulu Ali Paşa Camii: Yanlış bir teknikte tüm kalem işleri raspa edildi. Ahşap minberi insan eliyle tahrip edilerek kullanılamaz hale getirildi (Bknz. Milliyet, 27 ağustos 2003 Çarşamba)".

⁹ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda ve 660 sayılı İlke Kararında, restorasyon çalışmalarında mimarlara verilen uygulamanın denetimi dışında diğer meslek gruplarından alınacak uzman danışman hizmeti konusunda herhangi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen bazı restorasyon projelerinde danışmanlıkla ilgili bir kalem oluşturulmuşsa da bu hizmetin niteliği ve niceliği konusunda karar organları olarak koruma kurullarının herhangi bir yaptırımı yoktur.

Tarihi Eser Restorasyonu

- ¹⁰ Ülkemizde tescilli yapıların restorasyonu bölge koruma kurullarını iznine bağlanmıştır. Bazı uygulamalar dikkate alındığında, tescilli yapı ile ilgili hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin eksik olduğu yeterince değerlendirilmediği görülmektedir. Bu da ayrıca dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur.
- ¹¹ Milli Eğitim Bakanlığı'nın resmi internet sitesinden alınan ders çizelgeleri bilgilerine göre lise programlarında görülen sanat tarihi dersi seçmeli dersler alanında yer almaktadır. Genel olarak fen liseleri hariç olmak üzere diğer liselerde haftalık ders çizelgelerinde görülmektedir.
- ¹² Milli eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 11.09.2006 tarih ve 351 sayılı kararıyla resim-iş dersinin kademeli olarak kaldırılması öngörülmüş ve yerine görsel sanatlar dersi konmuştur. Herhangi bir çalışma kitabı ve benzeri eğitim aracının öngörülmediği ders, içerik olarak resim sanatı ağırlıklı öngörülmüştür.
- ¹³ Üniversitelerin edebiyat fakülteleri bünyesinde eğitim veren diğer bölümler gibi sanat tarihi bölümlerinden mezun olan öğrenciler daha önce yine eğitimlerine paralel olarak formasyon dersleri alıp öğretmen olabiliyorlardı. Bu uygulama yerini eğitim fakültelerinde yapılacak tezsiz yüksek lisansa bıraktı. Son yıllarda ise öğretmen olabileme şansı neredeyse tamamen ortadan kalkmış durumdadır. Kadro sorunundan ziyade özellikle formasyon konusunda Milli Eğitim Bakanlığı ile YÖK arasında gerekli düzenlemeler yapılmalı öğrenci, öğretmen ve ülke sanatının mağduriyeti giderilmelidir.
- ¹⁴ Bu amaçla, her yıl tekrarlanması amaçlanan ve ilki Ekim 2006'da gerçekleşen Bornova Suphi Koyuncuoğlu İlköğretim Okulu öğrencilerine tarafımdan "Tarihi Eser Nedir" konulu bir seminer verilmiştir. Ayrıca Bölümümüz Öğretim Üyelerinden Y.Doç.Dr. Ertan Daş önderliğinde, Fakültemiz ve Karşıyaka Belediyesinin işbirliği ile Karşıyaka'daki ilköğretim okulları öğrencilerine, Sanat Tarihi Lisans Öğrencileri tarafından "Kentlilik Bilinci; Çocuklarla Kültür Mirası Üzerine Söyleşiler" konulu düzenli seminerler verilmektedir.
- ¹⁵ Örneğin İtalya koruma yasasına göre tescilli yapılara sahipleri tarafından yapılan bakım ve restorasyon çalışmaları kamu hizmeti olarak değerlendirilmektedir. Devlet yasal olarak tescilli yapı sahibine bakım yapma talimatı vermeye ve buna uymayan yapı sahiplerinin binalarını kamulaştırma hakkına sahiptir. Devlet mülkiyetin el değiştirmesinin gündeme gelmesi halinde öncelikli satın alma hakkına sahiptir (Geniş bilgi için bkz:Burcu Yılmaz, *Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme ve Türkiye*, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir – 2006, s.57).
- ¹⁶ 2863 sayılı koruma kanunu kapsamında ve son dönemde çıkan 5226 sayılı kanun ile kurulacak Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları aracılığı ile ya da Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulacak heyet tarafından I. Grup yapıların basit onarım kapsamında tadilat ve tamiratlarına olanak sağlanmıştır. Bu sayede kanunun ön gördüğü sınırlar çerçevesinde yapıların ihtiyaç duyduğu onarımları gerçekleştirilecek gereksiz onarımların önüne geçilecektir.